

Aanleiding

#1

Aanleiding. De positieve resultaten van het samenwerken met ervaringsdeskundigen in de GGZ hebben ertoe geleid dat er meer initiatieven komen in andere zorgsectoren zoals verslavingszorg, schuldhulpverlening en in de gehandicaptenzorg. Dit betekent dat er een taak ligt voor het onderwijs omdat in toenemende mate in zorg en welzijn ervaringskennis als belangrijke bron gezien wordt naast wetenschappelijke kennis en professionele kennis.

Tot op heden was de aandacht voor het thema in de sociale opleidingen van de HAN fragmentarisch. Ook in het ontwikkelen van competenties (kennis, vaardigheden en houding) bij studenten was er geen structurele aandacht voor dit thema.

Om een aantal initiatieven rondom ervaringsdeskundigheid te bundelen is in 2019 een projectgroep ingericht. Het project 'Leren werken met ervaringsdeskundigheid in het onderwijs' is een van de deelprojecten die onder regie van deze projectgroep is uitgevoerd. Het project kende een looptijd van 1 jaar, waarbij de ambitie is dat het initiatief meerdere jaren gedragen wordt. Nu begin 2020 hebben we het project op hoofdlijnen geëvalueerd. Hoe is het project verlopen? Hoe verliepen de lessen, wat vinden we dat het opgeleverd heeft en welke ervaringen hebben we opgedaan?

Ervaringsdeskundigheid.

Ervaringskennis is zowel kennis op basis van persoonlijk ervaringen met een (verstandelijke) beperking, ziekte, psychiatrische problematiek, geweld, armoede, het vinden van een nieuw evenwicht, als collectieve en theoretische kennis.

Ervaringsdeskundigen zijn mensen die door een opleiding geleerd hebben om deze ervaringskennis op professionele wijze in te zetten. (Movisie/ GGM Project 2019).

Relevantie. De expertise van ervaringsdeskundigen is een onmisbare bron van kennis voor de studenten naast de theoretische kennis en vaardigheden die reeds binnen de opleidingen aangeboden worden. Het samenwerken met ervaringsdeskundigen draagt bij aan het bekwaam worden van studenten in het denken en werken vanuit het cliëntperspectief.

Ook draagt het bij aan het leren samenwerken met ervaringsdeskundigen die vanuit hun eigen ervaringskennis werken. Dit geldt eveneens voor de docenten van de HAN. Tot slot leren studenten hoe ze hun eigen ervaringen op professionele wijze in kunnen zetten in hun handelen als hulpverlener.

Clïëntperspectief

Samenwerking

Deskundigheid

Aanpak evaluatie. De pilot kende in 2019 een eerste ontwikkelfase waarin er relatief veel ruimte was om te onderzoeken en uit te proberen 'wat werkt'. De verschillende duo's (docenten en ervaringsdeskundigen) hebben in het afgelopen jaar gezamenlijk lessen verzorgd en op verschillende wijzen invullingen gegeven aan 'werken met ervaringsdeskundigheid'.

Om die reden is ook gekozen voor een verdiepende evaluatie waarin we met de betrokkenen hebben verkent en besproken hoe dat proces is verlopen, wat goed ging, wat beter kan en welke resultaten we tot nog toe hebben ervaren.

Dit hebben we gedaan door in verschillende bijeenkomsten met studenten middels een aantal open evaluatievragen de pilot te bespreken en te beoordelen. Daarnaast hebben we in een focusgroep met docenten en ervaringsdeskundigen het project geëvalueerd op inhoud, proces en resultaat. Tot slot hebben we de resultaten en aanbevelingen besproken met het expertiseteam en stuurgroep.

Het project.

Leren werken met ervaringsdeskundigheid

- * Ontwikkelen van een visie en plan werken met ervaringsdeskundigheid in de opleidingen in het sociale domein.
- * Docenten en ervaringsdeskundigen werken samen aan een aantal lessenreeksen voor studenten.
- * Negen duo's hebben in 2019 deze lessenreeks samen verzorgd.
- * Verspreid over leerjaren/ opleidingen
- * Onderwerpen als interprofessioneel samenwerken, het inzetten van persoonlijke ervaringen en cliëntperspectief staan centraal.
- * Vrije ruimte voor duo's om lessen vorm te geven en in te vullen.
- * Op langere termijn: integreren in het curriculum.

384

Lessen

225

Studenten

9

Docenten

6

Deskundigen

Deelnemers evaluatie.

Focusgroep

- * Jeroen de Haan-Rissmann: HAN en RIBW NR
- * Evelien Hulshof: GGZ-Oost Brabant
- * Bregje Kemps: RIBW AVV
- * Remco van Werven: IrisZorg
- * Iris te Paske: HAN
- * Monica Wagner: HAN
- * Peter Stascheit: HAN
- * Mihriban van Ee: HAN
- * Lotte Groen: HAN
- * Bibi Ansari: HAN
- * Elle Verheijden: HAN
- * Willem-Paul Nijs: HAN

Studenten

- * 105 studenten namen deel aan de evaluatie
- * Onder andere uit:
 - Jaar 1 SOW
 - Jaar 2 SOW
 - Jaar 3 SPH
 - Vaktherapie SLB
 - Minor GGZ-agoog
 - Minor Verslavingskunde
 - Jaar 3 Pedagogiek

Op de volgende pagina's worden de verschillende resultaten van de evaluatie beschreven. Deze zijn onderverdeeld naar de waardering van de lessen, de door betrokken personen ervaren effecten van die lessen en het samenwerkingsproces.

Elk onderdeel is door studenten en door docenten en ervaringsdeskundigen beoordeeld. Er wordt aangegeven wat enerzijds positief wordt gewaardeerd. En anderzijds waar de verbeter mogelijkheden en ontwikkelkansen liggen.

Waardering lessen

Studenten

- * Afwisseling van info, oefeningen en beeldmateriaal.
- * Sfeer in de groep: veiligheid, ruimte en openheid.
- * 'In de praktijk zitten' (real life) en passend bij behoeften studenten.
- * Interactief: ervaringen delen, uit de comfortzone.
- * Openheid, empathie, feedback, samenwerking en ervaringsdeskundige.
- * Gemiddelde score 4 waardering (schaal 1 tot 5).
- * Continueren en meer aanbieden: goede aanvulling.

Docent/
Deskundige

- * Samen lessen verzorgen heeft zichtbaar meerwaarde: studenten kijken vanuit verschillende perspectieven en naar gelaagdheid/ stellen kritische vragen.
- * Dit type lessen zou breder binnen de HAN ingezet moeten worden.

- * Ervaringsdeskundige meer op de voorgrond + voorbeelden.
- * Minder zenden, meer oefenen met materiaal.
- * Abstraheren casuïstiek ervaringsdeskundige: verbreden.
- * Meer over herstelondersteunende zorg en verschillende perspectieven (o.a. clientperspectief).
- * Meer gesprekstechnieken en invloed/ impact van vragen van hulpverleners. Bijvoorbeeld ouders/ verzorgers en kinderen.

- * Er is meer ruimte/ afstemming nodig om samen de lessen voor te bereiden (gebeurt nu vaak afzonderlijk).
- * Wie doet wat: rolduidelijkheid en -invulling.
- * De rol toegevoegde waarde van ervaringsdeskundigen i.r.t. bestaande onderwijs meer helder maken.

Ervaren effecten

Studenten

- * Geleerd om:
 - theorie met praktijk (ervaringen, client perspectief) te verbinden.
 - moeilijke thema's bespreekbaar maken
 - verschillende aspecten van een thema te belichten.
 - belang en hoe in gesprek te gaan:
 - contact te maken met en aansluiten bij client.
 - oplossingsgerichte vragen te stellen.
 - negatieve situatie positief te draaien.
 - erkenning en complimenten geven
 - te reageren op agressiviteit

Docent/
Deskundige

- * Realiteit in de les: reëler besef en inzicht.
- * Meer inzicht in herstel en krachtpotentieel
- * Meer praten met openheid (ipv zenden)
- * Meer begrip en normaliseren kwetsbaarheid
- * Meer inzicht in belang diagnosevrije ruimte (ipv labels)
- * Meer inzicht in verschillende rollen en speelveld

- * Betere koppeling op lesstof en schoolopdrachten
- * Abstraheren casuïstiek ervaringsdeskundige: verbreden en koppelen aan bredere thematiek in de hulpverlening. Bijvoorbeeld consequenties, complexiteit systeem en netwerk.
- * Meer verschillende perspectieven en voorbeelden van ervaringsdeskundigen.
- * Meer gesprekstechnieken en casuïstiek om te oefenen.
- * Ervaringsdeskundige meer op de voorgrond, meer voorbeelden en tijd hiervoor.

- * Zicht op effecten vraagt om concretisering van wat we willen bereiken met inzet van ervaringsdeskundigheid? Niet alleen bij studenten maar ook bij docenten en ervaringsdeskundigen.
- * Concretiseren van gewenste effecten, hierop sturen, passende instrumenten bieden en evalueren.
- * Meer aandacht voor clientperspectief, inzetten op krachtpotentieel maar ook onderwerpen als diagnosevrije ruimte i.r.t. DSM, complexiteit netwerk en systeem.

Samenwerken (en leren)

Studenten

- *Goede samenwerking in de lessen tussen ervaringsdeskundige en docent.
- *Prettige sfeer en openheid in samenwerken aan verhalen en casuïstiek.

Docent/
Deskundige

- *Men ervaart meerwaarde in de samenwerking: het inzetten van de deskundigheid, het verbinden van theorie met praktijk.
- *Prettig om onderlinge sparring en kennisdeling te hebben in de vorm van intervisie.

- *Meer samen leren door casuïstiek.
- *Meer samenwerking met ervaringsdeskundigen.

- *Gezamenlijk richting geven aan kader: wat is ervaringsdeskundigheid en welke effecten willen we realiseren? Zie ook 'ervaren effecten'.
- *Betere afstemming lessen tussen docent en ervaringsdeskundige. Wie doet wat: rolduidelijkheid en -invulling.
- *Body of knowledge (competenties, vaardigheden, gedrag) ontsluiten door gezamenlijke evaluatie en kennisdeling.
- *Betrekken overige docenten en daarbij inzetten ervaringsdeskundigen (kennis breder delen).

Aanbevelingen

Op basis van de ervaringen en evaluatie onder studenten, docenten en ervaringsdeskundigen zijn verschillende bevindingen ten aanzien van de inzet van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs opgehaald. De pilotfase heeft eerste positieve resultaten teweeg gebracht. Die wil de projectgroep nu doorontwikkelen en verder verduurzamen binnen de opleidingen van de HAN.

- De inhoud vraagt om meer afstemming, verbinding en verbreding.

- De samenwerking wordt positief ervaren maar vraagt nu om intensivering en versteviging.

- Wil het project meer impact hebben en verduurzamen dan is een werkbare sturing en inrichting noodzakelijk.

Sturing en inrichting

I. Concretiseer/ deel het ontwikkelplan

Om de waarde van de inzet van ervaringsdeskundigheid te vergroten en stappen richting verduurzamingen te zetten is een *concreet ontwikkelplan* voor de volgende fase nodig. Wat zijn de *ontwikkelbehoeften* die we zien bij studenten en docenten, welk belang speelt ervaringsdeskundigheid hierin, wat zijn de *ambitie* en *gewenste resultaten*? Welke veranderingen in kennis, vaardigheden en houding willen we bij studenten (en docenten) realiseren? Wat doen we wanneer en binnen welke opleidingen?

Een *concreet ontwikkelplan* is een instrument om relevante belanghebbenden (management, academies) te betrekken en dient tevens als *kader* voor docenten en ervaringsdeskundigen voor het vormgeven van de lessen.

II. Stuur, evalueer en leer cyclisch

Een *ontwikkelplan* vraagt om *uitvoering*. De ambities en resultaten worden alleen behaald als we daar actief op *sturen*, *evalueren* en daar van *leren*.

Dit vraagt om een *cyclus (ritme)* waarin op verschillende momenten in het jaar met elkaar *voortgang* wordt besproken, *kennis* en *ervaringen* worden gedeeld en *effecten* *zichtbaar* worden gemaakt. Daarbinnen moeten rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende belanghebbenden helder te zijn.

Daartoe zijn tijdens de evaluaties verschillende vervolgacties benoemd. Ook op basis van de analyse van bevindingen zijn er een aantal aanbevelingen te benoemen. Deze zijn onderverdeeld in (1) inhoudelijk, (2) samenwerking en (3) sturing en inrichting. De vervolgacties zijn niet perse volgordelijk maar hangen allemaal met elkaar samen.

Inhoudelijk

I. Stimuleer en faciliteer afstemming

Docenten en deskundigen hebben behoefte aan meer *momenten* om lessen voor te *bereiden* en te *evalueren*. Als duo en als team. Zij ervaren weinig tijd, vaak heeft dit te maken met de complexiteit van het op elkaar afstemmen van de agenda's. Er zijn duo's die daardoor de lessen afzonderlijk voorbereiden en niet evalueren.

Verken of in de volgende ontwikkelfase de inzet van tijd beter georganiseerd kan worden om gericht aan de ambitie en gewenste resultaten te kunnen werken (zie ook sturing en inrichting).

II. Neem fragmentatie weg

Men ervaart nu dat inzet van ervaringsdeskundigheid in bestaande lessen 'gepropt' moet worden. Of *aangepast* aan de *bestaande lesstof*. En dat het in deze ontwikkelfase *fragmentarisch* geboden wordt. Verken of de inzet van ervaringsdeskundigheid *breder als leerlijn* door de hele opleiding heen ingezet zou kunnen worden.

III. Verbindt met curricula-ontwikkeling

Op dit moment speelt binnen de *verschillende opleidingen* de herziening/ *ontwikkeling van curricula*. Verken met de ontwikkelgroepen wat de mogelijkheden zijn om de inzet van *ervaringsdeskundigheid* te *verbreden* binnen de nieuwe curricula.

Samenwerken en leren

I. Ontwikkel gezamenlijke kaders

Docenten en ervaringsdeskundigen hebben nu behoefte aan meer *gezamenlijke kaders* en *leermomenten*. De kaders moeten *handvatten* bieden voor het vormgeven van en *invulling* geven aan de lessen. *Faciliteer* dit proces in *samenvatting* met het concretiseren van het *ontwikkelplan*.

II. Faciliteer het leren en kennisdeling

In de pilot is veel geleerd en ontwikkeld. Deze *kennis* kan *breder gedeeld* worden. Ontwikkel een *body of knowledge* waar ook andere docenten hun voordeel mee kunnen doen. Zet ervaringsdeskundigen breder in en breng hen ook in contact met andere docenten. Bijvoorbeeld in een *lerende setting*. Geef dit een plaats in de *cyclus* (zie sturing en inrichting).

De resultaten en aanbevelingen uit de focusgroep en studentenvaluatie zijn uitgebreider besproken in de expertgroep. Met hen is verkend wat nu de prioritaire vervolgacties zijn om de pilot verder te verduurzamen en binnen het reguliere onderwijs in te bedden. Op basis daarvan zijn drie belangrijke en samenhangende stappen benoemd die tot de zomer om opvolging vragen.

Daarbij gaat het om het analyseren van de relevante belanghebbenden binnen de HAN, het vormgeven van een concreet ontwikkelplan en het presenteren hiervan aan de stuurgroep en de geïnventariseerde relevante belanghebbenden. Het tijdsbestek loopt tot half mei. Dit omdat dan de academieplannen gereed moeten zijn en het van belang is dat de verdere ontwikkeling en verduurzaming van het project daarin wordt opgenomen.

Prioritaire acties

Inventariseer belanghebbenden

- * Maak een gedegen analyse van de belanghebbenden.
- * Wie hebben een belang bij een verduurzaming van het project?
- * En wie hebben er invloed op?
- * Wie zijn de kernspelers die je actief en structureel moet betrekken bij de verdere ontwikkeling en implementatie?
- * Zorg dat deze belanghebbenden een structurele plek krijgen in bijvoorbeeld de stuurgroep of projectgroep.

Maak concreet ontwikkelplan

- * Vertaal het visiedocument naar een concreet en werkbaar ontwikkelplan. Daarin moet helder zijn:
 - wat onder ervaringsdeskundigheid wordt verstaan en wat de ambitie/ toegevoegde waarde is van de inzet van die deskundigheid;
 - wat de gewenste effecten zijn die we bij studenten, docenten en ervaringsdeskundigen willen realiseren;
 - wat de kaders zijn waarbinnen de invulling van de lessen dient te vallen;
 - de begroting die nodig is om de ambities en effecten te realiseren;
 - een planning en fasering: wanneer doe je wat, waar en met wie?
- * Ontwerp ook een cyclus waarin verschillende momenten zijn vastgelegd waarin er met belanghebbenden wordt gestuurd op voortgang, ontwikkeling en evaluatie van resultaten.
- * Zorg ook dat rollen en verantwoordelijkheden van belanghebbenden i.r.t. het ontwikkelplan en cyclus helder zijn.
- * Het plan is gereed op 16 mei (aansluiting en opname in academieplannen).

Betrek en presenteer aan stuurgroep

- * Attendeer de stuurgroep en relevante belanghebbenden op de vorming van het ontwikkelplan om zo aan te haken bij ontwikkeling van de academieplannen (9 april contouren).
- * Presenteer het ontwikkelplan aan bovenstaande gremium en verken hoe het plan een plek kan krijgen/ aan kan sluiten bij de academieplannen.
- * Spreek verschillende belanghebbenden aan op hun rol in dit proces en borg dat je voldoende afstemmingsmomenten hebt om de ontwikkeling van het plan en academieplannen op elkaar aan te sluiten.
- * Vorm indien gewenst hiertoe een kleine actiegerichte werkgroep die de komende maanden hier concrete stappen in zet.